

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

UDC 330

OLSHANSKA O.V.
PUZYROVA P.V.
KONSTANTYNENKO Ye.S.

The influence of the activities of transnational corporations on the development of the world economy

The subject of the research. *Theoretical and methodological influence of transnational corporations on the development of the world economy.*

The aim of the research *is the theoretical and practical foundations of the activities of transnational corporations in the development of the world economy.*

The research methods *chosen for conducting research in the work cover general scientific approaches and techniques. Among them should be highlighted: synthesis and analysis; deduction and induction.*

Results of the investigation. *Because of writing the article, it was found that the modern processes of transnationalization have a dynamic development trend that affects the functioning of the world economy. The following main trends in the development of the world economy have been identified: the formation of a global economy; concentration of transnational capital; development of high-tech industries; increasing the level of transnationalization of the vast majority of countries. It is proved that at the present stage, international transnational corporations are an important element in the development of the world economy and international economic relations. It has been established that the intensive activity of international transnational corporations reflects the aggravation of international competition and the deepening of the international division of labor.*

Scope of the results. *Economics, competitiveness, international economics, international trade, management, strategic management.*

Conclusions. *Thus, it has been established that transnational corporations, with the support of their state, contribute to the achievement of their goals in the field of international relations, and above all economic ones. It is determined that, having the political support of their state, transnational corporations, in its interests, involve natural and human resources of other countries in economic circulation. It is proved that transnational corporations have a beneficial effect on international relations, primarily on the state of international security, as they contribute to the development of interdependence and mutual understanding of different states. It has been determined that the*

political and economic importance of transnational corporations is so great that in the foreseeable future they will remain one of the important factors in strengthening the influence of industrialized countries in many regions of the world.

Keywords: *transnational corporations, development, internationalization, globalization, world economy, state.*

ОЛЬШАНСКА О.В.
ПУЗИРЬОВА П.В.
КОНСТАНТИНЕНКО Є.С.

Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на розвиток світової економіки

Предмет дослідження. Теоретичний та методичний вплив діяльності транснаціональних корпорацій на розвиток світової економіки.

Метою дослідження є теоретико – практичні основи діяльності транснаціональних корпорацій на розвиток світової економіки.

Методи дослідження, які обрані для проведення дослідження у роботі охоплюють загальнонаукові підходи та прийоми. Серед них варто виділити: синтез, аналіз; дедукція та індукція.

Результати роботи. В результаті написання статті, було встановлено, що сучасні процеси транснаціоналізації мають динамічну тенденцію розвитку, що впливає на функціонування світової економіки. Визначено основні тенденції розвитку світової економіки: формування глобальної економіки; концентрація транснаціонального капіталу; розвиток високотехнологічних виробництв; підвищення рівня транснаціоналізації в переважній більшості країн. Доведено, що міжнародні транснаціональні корпорації є найважливішим елементом розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин. Визначено, що інтенсивна діяльність міжнародних транснаціональних корпорацій відображає загострення міжнародної конкуренції та поглиблення міжнародного поділу праці.

Галузь застосування результатів. Економіка, міжнародна економіка, конкурентоспроможність, міжнародна торгівля, менеджмент, стратегічне управління.

Висновки. Встановлено, що транснаціональні корпорації за підтримки держави сприяють досягненню цілей у сфері міжнародних відносин. Визначено, що маючи політичну підтримку своєї держави, транснаціональні корпорації в її інтересах залучають до господарського обігу природні та людські ресурси інших країн. Доведено, що транснаціональні корпорації благодійно впливають на міжнародні відносини, на стан міжнародної безпеки. Визначено, що політичне та економічне значення транснаціональних корпорацій настільки велике, що в доступному для огляду майбутньому вони залишаться одним із важливих факторів посилення впливу промислово розвинених країн у багатьох регіонах світу.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, розвиток, інтернаціоналізація, глобалізація, світова економіка, держава.

Formulation of the problem. In the modern world, the main subjects of foreign economic relations and the driving force of the integration of the world economy are transnational corporations (TNCs). TNCs are giant financial and industrial associations with national or international capital, which are built on the principle of planning and management on a global scale. They also participate in the international division of labor and take advantage of the internationalization of economic life to maximize profits. A TNC should be understood as an enterprise created in any organizational and legal

form and consisting of parent and controlled foreign enterprises located, respectively, in the host country and host states and territories. Modern TNCs are international companies that have their business divisions in at least two countries and manage these divisions from one or more centers based on such a decision-making mechanism that allows for a coordinated policy and general strategy, allocating resources, technology and responsibility to achieve the result is profit [11; 12; 13].

Analysis of research and publications on the problem. Such scientists as carried out stud-

ies of the impact of the activities of transnational corporations on the development of the world economy: T. Ye. Voronkova, K. V. Khivrenko, O. V. Voskoboieva, O. S. Romashchenko, Yu. Honcharova, M. Udovenko, E. O. Kovtun, V. M. Kochetkov, E. M. Lymonova, S. H. Miziuk, A. V. Bilyk, E. Molchanova, V. D. Parkhomenko, S. Seki, H. O. Parkhomenko, O. V. Ptashchenko, Ya. M. Kushch, L. V. Savosh, I. V. Kvas, I. B. Soroka, I. Tykhonenko, A. Kozachok, V.H. Fedorenko, S.O. Yakubovskiy, Yu.H. Kozak, O.V. Savchuk and others.

Presenting main material. Today, multinational corporations play a very important role in the globalization of the world economy. They are the driving mechanism of globalization of international economic relations. TNCs today are not only the main subjects of the world economy, but also an important part of the national economy. Every year, the role of TNCs increases, so it is necessary to study such influence both at the national and state levels [1–4].

For the weakened national economy of Ukraine, attracting additional foreign capital and investments, which can help restore the country’s economy, as well as provide an impetus for its further development, is an equally important factor. Placement of TNC facilities on the territory of Ukraine is one of the keys to the inflow of foreign direct investment into our country. Thus, the volume of direct foreign investments in Ukraine as of 2021, million dollars. USA, shown in fig. 1 [5–8].

It should be emphasized that increasing the attractiveness of Ukraine for foreign investors depends on the pace of market transformation of the economy, macroeconomic stabilization, and the nature of structural transformations. The pres-

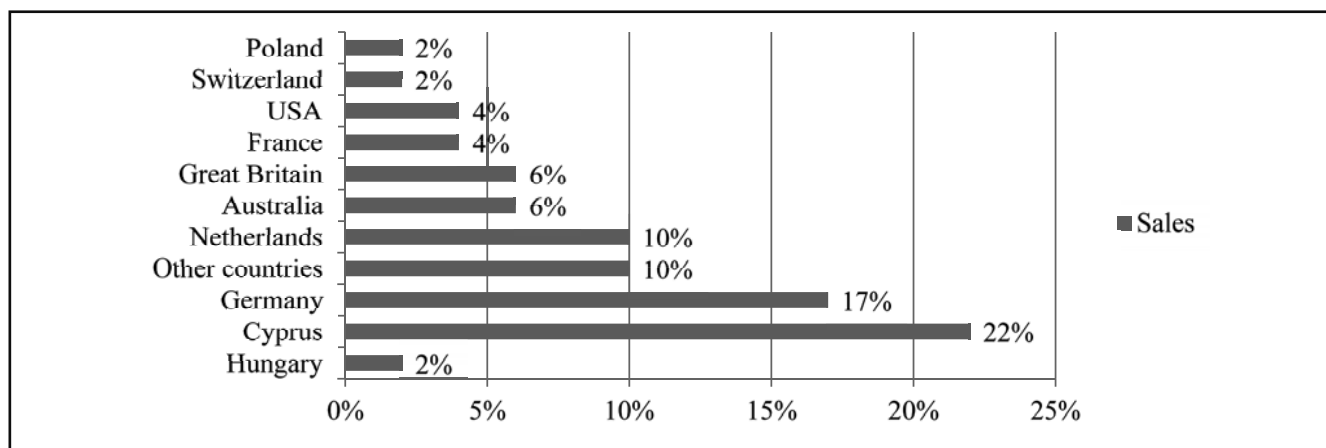
ence of a developed domestic capital market is an important prerequisite for creating a competitive investment climate in the country [9–10].

However, there are factors complicating this process, including underdevelopment of the stock market and financial infrastructure [14–16].

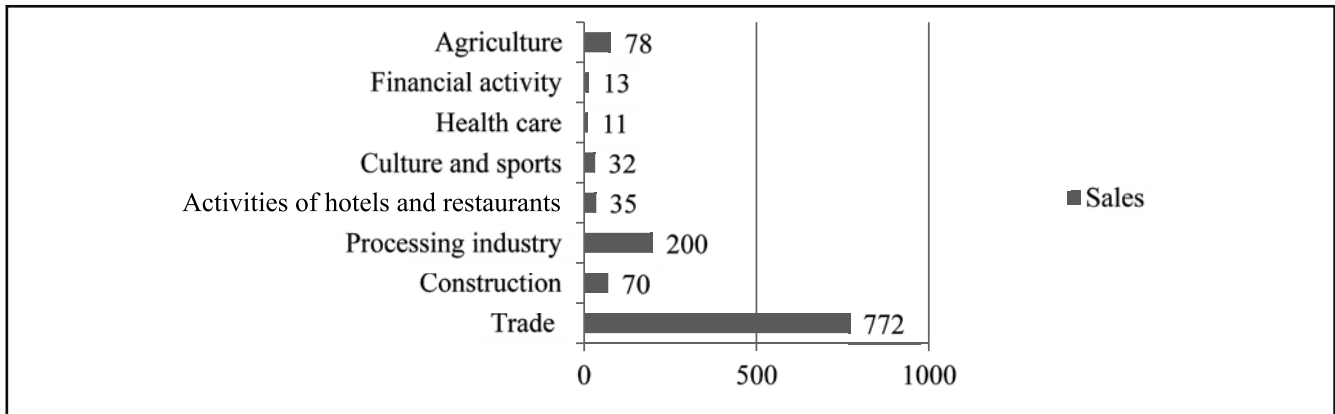
The distribution of foreign enterprises in Ukraine by economic sectors should also be analyzed. This distribution is shown in Fig. 2 [14–17].

Most TNCs are concentrated in trade and repair, manufacturing, real estate operations, and construction. Therefore, foreign companies do not seek to invest in high-tech industries, and most of the investments are directed to trade (an industry that allows you to get high profits quickly). The processing industry is also a priority sector for foreign investors, which is positive for the economy of Ukraine. After all, the processing industry makes it possible to produce the final product and update the processing technology. The next priority is the real estate and construction industry. At the current stage, international transnational corporations are the most important element of the development of the world economy and international economic relations. Their intensive activity reflects the intensification of international competition and the deepening of the international division of labor. Therefore, it is advisable to analyze in more detail the influence of transnational corporations on aspects of foreign economic activity [8; 16; 19; 20].

Transnational corporations, with the support of their state, contribute to the achievement of its goals in the field of international relations, primarily economic. With the political support of their state, transnational corporations, in its interests, attract the natural and human resources of other coun-

Figure 1. Volumes of foreign direct investments in Ukraine, 2021, %

Figure 2. Distribution of foreign enterprises in Ukraine by economic sector

tries to the economic cycle. Transnational corporations also have a beneficial effect on international relations, primarily on the state of international security, as they contribute to the development of interdependence and mutual understanding between different states [14–18].

The political and economic importance of transnational corporations is so great that in the near future they will remain one of the important factors in increasing the influence of industrialized countries in many regions of the world. From this follows the obvious conclusion that concern for the transformation of leading domestic corporations into transnational ones has become a conscious goal of the foreign policy of states that seek to strengthen their influence on an international scale. Multilevel global factors such as [15–18]: 1. The collapse of the world socialist system, the emergence of many new states that did not fully define their policies, did not realize their political, cultural and other national interests. 2. Political and economic crisis in Eastern Europe, turning into a military–political crisis in some regions (Yugoslavia, Transcaucasia, Tajikistan). 3. Technical revolution; aggravation of energy, raw material and food problems. 4. Crisis of the global financial and credit system. 5. Aggravation of environmental problems affecting the entire world economy, national and global productive forces. 6. Strengthening of interdependence of national economies, their economic policies. 7. Equalization, convergence of the economic levels of development of different countries. 8. Overcoming intersystem contradictions between countries, which is manifested in the recognition of competition as the main factor in ensuring the balance of internal economic development. 9. Strengthening of convergence processes based on universal

economic, cultural, moral, legal, humanitarian value orientations recognized by the world community at the end of the 20th century [1–2; 4–7].

As a rule, international corporations locate the production of traditional consumer goods (say, textiles) in less developed countries, where there is an opportunity to impose high technology on cheap labor, which greatly increases their profits. Multinational corporations in middle–income countries most often locate industries that require economies of scale (for example, the automobile industry), and such structures are often required for international integration. Science–intensive branches of industry (electronics, aircraft construction, etc.) are concentrated mainly in industrialized countries, but their location is also changing [1–8].

Conclusions

Therefore, it can be concluded that the world is becoming aware of the fact that the currently implemented model of globalization, which is based primarily on the economic and technological resources of society, has an extremely primitive development and entails a global crisis. Thus, the optimal strategy of the state in the conditions of globalization does not involve dictating civil society, but closer cooperation with it, delegation of some of its powers to local self–government and other structures of civil society. Close cooperation of state authorities with trade unions, associations of entrepreneurs, environmental, human rights and other public organizations makes it possible to consolidate society, activate the creative forces of the nation at the lowest level, adequately approach the solution of acute social problems, effectively control the actions of the bureaucratic apparatus and fight corruption. This allows us to talk about

the possibility of successful integration of national states into the world community.

References:

1. Voronkova, T. Ye. (2021). Transnatsionalni korporatsii v systemi hlobalnoi ekonomiky: stan ta problema [Transnational corporations in the system of global economy: state and problems]. *Ekonomika ta derzhava = Economy and state*, No. 11, P. 112–115 [in Ukrainian].

2. Voskoboieva, O. V. (2021). Transnatsionalni korporatsii v umovakh hlobalizatsii ekonomiky Ukrainy [Transnational corporations in the conditions of globalization of the economy of Ukraine]. *Biznes Inform = Business Inform*, No. 1, P. 21–27 [in Ukrainian].

3. Honcharova, Yu. (2021). Rehuliuвання diialnosti transnatsionalnykh korporatsii: evoliutsiia priorytetiv [Regulation of activities of transnational corporations: evolution of priorities]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo = Foreign trade: economics, finance, law*, No. 4, P. 4–16 [in Ukrainian].

4. Kovtun, E. O. (2020). Upravlinnia investytsiynymy ryzykamy transnatsionalnykh korporatsii [Management of investment risks of transnational corporations]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu = Bulletin of the Khmelnytskyi National University, Economic sciences*, No. 3, P. 77–79 [in Ukrainian].

5. Kochetkov, V. M. (2019). Rozvytok ukrainskykh TNK yak faktor rostu ekonomiky krainy [The development of Ukrainian TNCs as a factor in the growth of the country's economy]. *Efektivna ekonomika = Efficient economy*, No. 10, P. 55–60 [in Ukrainian].

6. Lymonova, E. M. (2020). Transnatsionalni korporatsii: osnovni etapy rozvytku ta rehuliuвання yikhnoi diialnosti v umovakh hlobalizatsii [Transnational corporations: the main stages of development and regulation of their activities in the conditions of globalization]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku = European vector of economic development*, Issue 1, P. 93–101 [in Ukrainian].

7. Miziuk, S. H. (2020). Vplyv diialnosti transnatsionalnykh korporatsii na ekonomichnyi rozvytok Ukrainy [The influence of the activities of transnational corporations on the economic development of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu = Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University, Series: International economic relations and world economy*, Issue 29, P. 98–102 [in Ukrainian].

8. Molchanova, E. (2022). Vzaiemodiia transnatsionalnykh korporatsii z natsionalnymy ekonomikamy na prykladi Ukrainy [Interaction of transnational corporations with national economies on the example of

Ukraine]. URL: pdf-files/bueros/ukraine/O9718.pdf (access date 09/30/2022) [in Ukrainian].

9. Parkhomenko, V. D. (2021). Spivpratsia malykh i serednykh pidpriemstv z transnatsionalnymy korporatsiiami u suchasnykh umovakh sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Cooperation of small and medium-sized enterprises with transnational corporations in modern conditions of socio-economic development]. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii = Science, technologies, innovations*, No. 2, P. 46–51 [in Ukrainian].

10. Ptashchenko, O. V. (2020). Stratehii mizhnarodnoho marketynhu transnatsionalnykh korporatsii v umovakh hlobalizatsii [International Marketing Strategies of Transnational Corporations in the Conditions of Globalization]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia = Bulletin of the East Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl*, No. 6, P. 93–96 [in Ukrainian].

11. Puzyrova, P. V. (2010). Bazovi metody neitralizatsii finansovykh ryzykiv u pidpriemnytskii diialnosti [Basic methods of neutralizing financial risks in business]. *Aktualni problemy ekonomiky = Actual problems of the economy*, No. 5 (107), P. 143–149 [in Ukrainian].

12. Puzyrova, P. V. (2012). Kharakterystyka podatkovoho menedzhmentu ta oznaky yoho efektyvnosti v suchasnykh umovakh [Characteristics of tax management and signs of its effectiveness in modern conditions]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini = Formation of market relations in Ukraine*, No. 2 (129), P. 36–39 [in Ukrainian].

13. Puzyrova, P.V. (2008). Vdoskonalennia upravlinnia personalom shliakhom minimizatsii ekonomichnoho ryzyku [Improving personnel management by minimizing economic risk]. *Natsionalnyi doslidnyi ekonomichnyi instytut Ministerstva ekonomiky Ukrainy «Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini» = National Research Economic Institute of the Ministry of Economy of Ukraine «Formation of Market Relations in Ukraine»: Collection of science works*, Issue No. 11, Kyiv: NDEI MEU, P.43–46 [in Ukrainian].

14. Savosh, L. V. (2017). Perspektyvy diialnosti transnatsionalnykh korporatsii na terytorii Ukrainy [Prospects for the activity of transnational corporations on the territory of Ukraine]. *Ekonomichnyi forum = Economic Forum*, No. 3, P. 29–33 [in Ukrainian].

15. Soroka, I. B. (2017). Transnatsionalni korporatsii ta yikhnia rol u protsesi aktyvizatsii mizhnarodnoi intehratsii [Transnational corporations and their role in the process of intensifying international integration]. *Aktualni problemy ekonomiky = Actual problems of the economy*, P. 35–41 [in Ukrainian].

16. Tykhonenko, I. (2022). Diialnist transnatsionalnykh korporatsii yak determinanta rozvytku «novoho rehionalizmu»: dosvid ASEAN [The activity of transnational corporations as a determinant of the development of «new regionalism»: the experience of ASEAN]. Starozhytnosti Lukomor'ia = Antiquities of Lukomorya, No. 1, P. 89–99 [in Ukrainian].

17. Fedorenko, V.H. (2017). Transnatsionalni korporatsii yak systemo utvoriuiuchy faktor rozvytku natsionalnykh ekonomik [Transnational corporations as a system-forming factor in the development of national economies]. Investytsii: praktyka ta dosvid = Investments: practice and experience, No. 7, C. 31–34 [in Ukrainian].

18. Yakubovskiy, S.O. (2019). Transnatsionalni korporatsii: osoblyvosti investytsiinoi diialnosti [Transnational corporations: peculiarities of investment activity]. Navch. posibnyk = Education. manual, Kyiv: Center for Educational Literature, 488p. [in Ukrainian].

19. Olshanska, O. (2021). The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters [The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters]. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini = Formation of market relations in Ukraine, No. 10 (245), P. 32–40 [in English].

20. Tkachenko, V. (2020). Fundamentals of financial and economic security management of Ukrainian enterprises. Research Papers in Economics and Finance, Vol. 4, No. 2, P. 41–51 [in English].

Список використаних джерел:

1. Воронкова Т. Е. Транснаціональні корпорації в системі глобальної економіки: стан та проблеми [Електронний ресурс] / Т. Е. Воронкова, К. В. Хівренко // Економіка та держава. – 2021. – № 11. – С. 112–115.

2. Воскобоева О. В. Транснаціональні корпорації в умовах глобалізації економіки України / О. В. Воскобоева, О. С. Ромащенко // Бізнес Інформ. – 2021. – № 1. – С. 21–27.

3. Гончарова Ю. Регулювання діяльності транснаціональних корпорацій: еволюція пріоритетів / Ю. Гончарова, М. Удовенко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2021. – № 4. – С. 4–16.

4. Ковтун Е. О. Управління інвестиційними ризиками транснаціональних корпорацій / Е. О. Ковтун // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2020. – № 3. – С. 77–79.

5. Кочетков В. М. Розвиток українських ТНК як фактор росту економіки країни. Ефективна економіка. 2019. № 10. С. 55–60.

6. Лимонова Е. М. Транснаціональні корпорації: основні етапи розвитку та регулювання їхньої діяльності в умовах глобалізації. Європейський вектор економічного розвитку. 2020. Вип. 1. С. 93 – 101.

7. Мізюк С. Г. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економічний розвиток України / С. Г. Мізюк, А. В. Білик // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2020. – Вип. 29. – С. 98–102.

8. Молчанова Е. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками на прикладі України. URL: pdf-files/bueros/ukraine/O9718.pdf (дата звернення 30.09.2022)

9. Пархоменко В. Д. Співпраця малих і середніх підприємств з транснаціональними корпораціями у сучасних умовах соціально-економічного розвитку / В. Д. Пархоменко, С. Секі, Г. О. Пархоменко // Наука, технології, інновації. – 2021. – № 2. – С. 46–51.

10. Птащенко О. В. Стратегії міжнародного маркетингу транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації / О. В. Птащенко, Я. М. Куц // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2020. – № 6. – С. 93–96.

11. Пузирьова П. В. Базові методи нейтралізації фінансових ризиків у підприємницькій діяльності / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 143–149.

12. Пузирьова П. В. Характеристика податкового менеджменту та ознаки його ефективності в сучасних умовах / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 2 (129). – С. 36–39.

13. Пузирьова П.В. Вдосконалення управління персоналом шляхом мінімізації економічного ризику / П.В. Пузирьова // Національний дослідний економічний інститут Міністерства економіки України «Формування ринкових відносин в Україні»: Зб. наук. праць. – Вип. № 11, 2008. – Київ:НДЕІ МЕРУ. – 2008. – С.43–46.

14. Савош Л. В. Перспективи діяльності транснаціональних корпорацій на території України / Л. В. Савош, І. В. Квас // Економічний форум. – 2017. – № 3. – С. 29–33.

15. Сорока І. Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції. Актуальні проблеми економіки. 2017. С. 35–41.

16. Тихоненко І. Діяльність транснаціональних корпорацій як детермінанта розвитку «нового регіоналізму»: досвід АСЕАН / І. Тихоненко, А. Козачок // Стажитності Лукомор'я. – 2022. – № 1. – С. 89–99.

17. Федоренко В.Г. Транснаціональні корпорації як системо утворюючий фактор розвитку національних економік. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 7. С. 31–34.

18. Якубовський С.О., Козак Ю.Г., Савчук О.В. та ін. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності: Навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 488с.

19. Olshanska O. The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters / O. Olshanska, P. Puzyrova // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 10 (245). – С. 32–40.

20. Tkachenko V. Fundamentals of financial and economic security management of Ukrainian enterprises / V. Tkachenko, I. Tkachenko, P. Puzyrova // Research Papers in Economics and Finance. – 2020. – Vol. 4, No. 2. – P. 41–51.

Дані про авторів

Ольшанська Олександра Володимирівна,

д.е.н., професор, декан факультету управління та бізнес-дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну
e-mail: alexolsh8@gmail.com

Пузирьова Поліна Володимирівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри смарт-економіки, Київський національний університет технологій та дизайну
e-mail: puzyrova@ukr.net

Константиненко Євген Сергійович,

магістр кафедри смарт-економіки, Київський національний університет технологій та дизайну
e-mail: puzyrova@ukr.net

Data about the authors

Oleksandra Olshanska,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Management and Business Design, Kyiv National University of Technologies and Design
e-mail: alexolsh8@gmail.com

Polina Puzyrova,

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Smart Economics, Kyiv National University of Technologies and Design
e-mail: puzyrova@ukr.net

Yevhen Konstantynenko,

Master of the Department of Smart Economics, Kyiv National University of Technologies and Design
e-mail: puzyrova@ukr.net

УДК 330.3:330.4:316.4:519.6

ЛЕБЕДА Т.Б.

Людський капітал як фактор впливу на макроекономічну динаміку в Україні

Предмет дослідження – аналіз людського капіталу як фактору впливу на макроекономічну динаміку в моделях економічного росту; аналіз впливу індексу людського розвитку на економічну динаміку в Україні, зокрема в умовах пандемії та військової агресії РФ проти України.

Метою написання **статті** є авторські дослідження з проблеми впливу соціально-гуманітарних чинників на економічну динаміку в Україні.

Методологія проведення роботи – положення економічної теорії і теорії системного аналізу, економіко-математичні і статистичні методи.

Результати роботи – досліджено нові особливості формування та розвитку людського капіталу в умовах війни та пандемії; за допомогою економіко-математичних методів здійснено кількісну оцінку впливу індексу людського розвитку на динаміку реального ВВП України, зокрема за сценаріями, що враховують ймовірні наслідки пандемії та військової агресії РФ проти України.

Висновки – в умовах війни в Україні та продовження пандемії, викликані COVID-19, фактор людського капіталу набуває значних рис екзогенності, оскільки на його формування/збереження/розвиток у визначальній мірі впливають екзогенні фактори, серед яких: військова агресія РФ проти України; фінансова допомога державі Україна та гуманітарна підтримка тимчасово переміщених осіб в Україні та за кордоном; очікувані зарубіжні інвестиції на повоєнне відновлення економіки України, зокрема на відновлення житла та об'єктів соціальної інфраструктури; продовження пандемії, викликані COVID-19.